

POROČILO AMERIŠKE KONGRESNE KOMISIJE O RUSIJI.

Člani na Rusko poslano kongresne komisije poročajo to, kar so videli v sovjetski republiki na lastne oči.

SEDAJ JE RUSKA VLADA V PRIJATELJSKIH ODNOSIH Z 20 NARODI.

Washington, D. C. — Neuradna ameriška kongresna komisija je podala pravkar svoje poročilo ter povedala američkemu narodu in vladi resnico o Rusiji.

Komisija priporoča trgovsko pogodbo med Združenimi državami in Rusijo ter pove tudi, kakaj. V poročilu je povedano, kar so člani ameriške komisije videli na lastne oči.

Člani komisije so bili naslednji moje:

1. — Zvezni senator Edwin F. Ladd iz Severne Dakote. Ta je bil poprej guverner tiste države.

2. — Zvezni senator William H. King iz Utaha. Po svojih nazorih je konservativec. Preden je odšel na Rusko, je dvomil o stalnosti in moči sovjetske vladne oblike.

3. — Poslanec James A. Frear, o katerem je vsakdo, da je progresivni republikanski voditelj v poslanski zbornici našega kongresa.

4. — Albert A. Johnson, ki je bil poprej ravnatelj newyorškega državnega zavoda za poljedelstvo. Osebo se pozna s uradniki sovjetske vlade, in njegova najzadnja pot v Rusijo je bila četrti. Poročilo vsebuje delno naslednje točke:

Radi filijenskih odnosov ruske države do sveta v političnem in gospodarskem oziru se je ljudstvo Združenih držav globoko zanimalo za njo in njen narod.

Tisto zanimanje pa je še naraslo vsled svetovne vojne in pa ruske revolucije takoj po vojni. Nemogoče je bilo iti američkemu narodu mimo tako silnih izpremenb s dalekosežnimi posledicami, kakršne so se vršile na Ruskem.

Amerika "dolguje" en-tenti 88 milijard!

Tako si razlaga belgijski državnik odnose med zavezništvom in Združenimi državami. Izračunal je vrednost prelite človeške krvi.

Bruselj, Belgija, 14. jan. — Henri La Fontaine, podpredsednik belgijskega senata, je dejal zadnji teden v zbornici, da Amerika nima niti centa tirjati od zaveznikov, pač pa imajo zavezniški tirjati od Amerike kakih 88 milijard dolarjev.

"Mi smo se" bojevali tudi za Ameriko," je rekel La Fontaine, "radi tega smemo zahtevati, da Amerika poplača naše žrtve. Naša vlada bi morala imeti pogun, da to pove Ameriki, ako vsi drugi molče. Moj račun je sledeči:

Ako računamo, da je bil vsak ubiti vojak vreden 100.000 frankov in vsak pobabljen vojak 50.000 frankov, imajo Belgija, Francija, Anglija in Italija 415 milijard zlatih frankov škode, ker so izgubile v vojni 2.650.000 mož. Ako prštejemo zraven še 500 milijard novih dolgov in 150 milijard za reparacije, znaša škoda zaveznikov en biljon in 65 milijard zlatih frankov, oziroma 8520 frankov na slehernega prebivalca.

Amerika, ki je imela le 50.000 mrtvih 100.000 pobabljenih in sto milijard dolarjev vojnega dolga, trpi komaj tisoč zlatih frankov škode na prebivalca. Skupna škoda zaveznikov in Amerike znaša 5025 frankov na prebivalca. Potemtakem mora Amerika doplačati svoj delež 4025 frankov na vsakega prebivalca, oziroma vsakega 88 milijard dolarjev — ne pa zahtevati od nas, da ji vrnemo 10 milijard. To je treba povedati Ameriki."

KITAJSKI MORNARJI MORAJO V KALIFORNIJI.

San Francisco, Cal. — (Fed. Press.) — Kitajska mornarska unija v Kantonu je pisala tukajšnji podružnici Splošnega obrambnega delavskega odbora, da so organizirani kitajski delavci naravnost presenečeni radi preganjanja delavcev v Kaliforniji na podlagi zakona proti kriminalnemu sindikalizmu.

"Kitajski mornarji smo vedno vrli na Ameriko kot na deželo svobode," zdej pa smo z žalostjo izvedeli, da v Kaliforniji zapirajo naše brate delavce v ječo samo radi tega, ker so člani delavskih organizacij. Kaj takega še ni bilo niti na naš Kitajskem."

HOOVERJU ZOPET DIŠI PREDSEDNIŠTVO.

Washington, D. C. (Federated Press.) — Sum, da je Herbert Hoover zopet kandidat za predsedništvo Združenih držav in da bi bil rad državni tajnik v slučaju, če bi resigniral ali odstopil Charles Hughes, zbuja delovanje njegovih osebnih agentov okoli kapitola in uradov delavskih organizacij v zadnjih dveh mesecih.

Hooverjev zastopnik se je na ta ali oni način približal skoro vsem progresivnim senatorjem ter jim ponudil pomoč in zagotovil, da je njegov gospodar "boljševik" Harding-Coolidgevega kabineta. Ta agent je obiskal delavske glavne stane z navetmi in pojasnil ter povzdigoval Herberta v deveta nebesa. Čudno se mu zdi, kakor je dejal v nekem delavskem uradu, kako to, da niso Wall Street in lepopodjetniki do sedaj še razkrili njegovega radikalizma ter pogнали njega v pkoj.

Zdi se tudi, kakor da je bil tisti agent v Jukatani, kjer je proučeval položaj in slučajno tudi socialistično državno vladno z načelnikom Filipom Carillom, ki so ga ubili vstaši, kakor poročajo. Na podlagi informacij, ki jih je dobil tisti agent v Jukatani, je dajal navzpete tukajšnjim delavskim uradnikom glede njihovih prizadevanj, pomagati Obregonu, da ohrani sedanjo demokracijo v Mehiki napram militarističnim reakcionarjem. Nekateri namigavajo, da je pravzaprav Hoover pripravil predsednika Coolidgea k temu, da sme zvezna vlada prodajati vojne potrebščine Obregonu, a prepovedale pa izvažati orožje vstajem.

Kakor izgleda, je Johnsonova kampanja proti Coolidgeu jako kilava in neuspešna. Kajti republikanski volilci nikakor ne morejo videti nikakšnega razločka med obema tekmečema. Pravi progresivci, ali človek z radikalnim programom bi utegnil imeti priliko na clevelandski konvenciji, če bi prišel svojo kampanjo sedaj. To, da je Hoover posvečal senatorju Brookhartu ves čas njegovega potovanja po Evropi veliko pozornost in da lepo mirno nabira še druge progresivce, je političarje popolnoma zmešalo. Nikakor ne vedo, kaj hoče Hoover s takim obnašanjem.

Da ga je državni tajnik nesmrtno polomil s svojimi obdolžitvami, ki jih je naperil proti Rusiji, je priznalo v kapitoli. In vsi mislijo, da ga bo Borah smešil, še preden bo končana ruska preiskava. Hoover je to videl vnaprej ter se zasebno izrekel za pogajanja z Rusijo. Njegova neprestana aktivnost v vnanjih zadevah kaže le to, da se hoče pripravljati preseliti v Belo hišo. Morja pa misli biti naslednik Hughesu še pred koncem leta 1924.

Ogrski fašisti bi radi diktaturo.

Budapešta, 14. jan. — Zarota za strogolajenje ogrske vlade in uvedbo diktature pod vodstvom Ivana Hedjasa, voditelja fašistovske organizacije "Zbujenih Madžarov", je prišla na dan pod preiskavo nedavnih bombnih nasiliev v Chongradu, kakor poročajo policiji.

AMER. DEL. VODITELJ OBSODIL MEHIŠKE FAŠISTE.

Umor yucatanakega guvernerja Carilla izval oster protest in vrst američkih organiziranih delavcev. Nov poraz vstašev v Mehiki.

Mexico City, 14. jan. — C. C. Davidson, tajnik organizacije strojnikov v Združenih državah, je poslal s posredovanjem mehiškega poslanstva v Washingtonu brzojavko sledeče vsebine mehiškemu vojennemu ministru Serranu, s prošnjo, naj jo pošlje po brezličnem brzojavu Adolfo de la Huerta, vodju vstašev v Vera Cruzu.

"Adolfo de la Huerta, Vera Cruz, Mehika: Časopis so sporočili, da je bil na Vaše povelje ustreljen Felipe Carillo, delavski guverner države Yucatan in več drugih delavskih voditeljev. V moje roke je tudi prišel dekret izdan v Meridi, glavnem mestu Yucatana, dne 24. decembra 1923, ki je naperjen proti delavskim unijam. Ta Vaša akcija opravičen je bolj ko kaj drugega naša za ključek in zaključek naše vlade da z vsemi silami podpiramo Obregonovo vladno. Naš namen je porabiti ves naš vpliv v prid mehiški vladi in ji pomagati s orožjem in strelivom do zmage, da Vaše čete ne dobe najmanjše pomoči od nikoder na svetu.

C. C. Davidson, glavni tajnik in blagajnik unije strojnikov v Združenih državah". Irapuato, Mehika, 14. jan. — General Benito Garcia, poveljnik zveznih čet v Pachuco, je danes zjutraj brzojavno sporočil predsedniku Obregonu, da je premagal vstaše, ki so hoteli večeraj reokupirati Pachuco. Sto vstašev je bilo ubitih in ranjenih.

Glavna sila zvezne armade je odšla v Penjamo toda Obregonov vlak je še vedno tukaj. 1500 kornikov, ki so sinoči odšli na pohod v Hidalgo, da poiščejo vstaše, se je vrnilo, ne da bi bili našli sovražnika.

Kakor zdaj kaže, se bo vršila odločilna bitka v okolici La Piedada v državi Minoscan, kjer se je vstaška armada pod vodstvom generala Estrade zakopala v jarko. Obregon je poslal tja 15.000 mož, ki so opremljeni s strojnimi in Združenih držav. Zračni skvadron pod poveljstvom Ralpa O'Neilla, Američana, ki je zdaj mehiški državljani, vodi Obregonove čete.

Belgradska konferenca.

Posojilo Ogrski bo najbrž odobreno s pridržki; priznanje sovjeto se ne izvrši v bloku.

Belgrad, 14. jan. — Uradno poročilo o poteku konference male entente, ki se nanaša na sejo drugega dne, se glasi v kratkem in brez podrobnosti, da so se delegatje zedinili glede vseh vprašanj, ki so bila v razpravi. Čehoslovaški ministrski predsednik Beneš je pa informiral poročevalce, da stvari tečejo gladko na konferenci. Mala ententa odobri posojilo Lige narodov Ogrski z nekaterimi pridržki. Vprašanje upostavljenja diplomatskih stikov z Rusijo še ni rešeno. Države male entente so vse za priznanje sovjeto in gospodarskih razlogov, ali ne bi radi prehiteli Anglijo in Francijo. Sklenilo se je torej, da mala ententa počaka, kaj stori v tem oziru velika ententa, medtem pa imajo države male entente pristo roko, da se lahko vsaka zase pogaja z Rusijo za obnovo diplomatskih vezi.

Rumunija je pripravljena priznati sovjetsko vladno in pustiti Rusiji zlato rezervno, ki je bila zaplenjena v Moskvi, ako sovjetska vlada prizna aneksijo Besarabije. Vidi pa se, da ne bo nič iz te barantje. Sovjetska vlada noče dati Besarabije in je odklonila predlog rumunske vlade za konferenco v Saleburgu. Moskovska vlada hoče, da se konferenca vrši v Odesi ali katerem drugem ruskem mestu.

Pregled dnevnih dogodkov.

Amerika.

Ameriška legija v Chicagu sklenila na javnem shodu, da mora kongres sprejeti zakon o bonusu.

Odvetnik W. J. Lincoln v Aurora, Ill., priznal, da je ubil ženo in brata.

Hoover bi tudi rad bil predsedniški kandidat.

Ameriška kongresna misija objavila poročilo o Rusiji in priporočila trgovsko pogodbo s sovjetsko vlado.

Inozemstvo.

Na Angleškem proti stavka železničarjev, ki ogroža delavsko vladno. Železničarji so razcepljeni. Mala ententa počaka s priznanjem sovjeto.

Reško vprašanje je zopet "rešeno".

Belgijski državnik pravi, da Amerika nima nič tirjati od zaveznikov.

Anglija in Francija se zopet grdo gledata.

Tajnik ameriške unije strojnikov ožigosal mehiške vstaše. Odločilna bitka se razvija v Mehiki.

ANGLIJA PRED ŽELEZNIŠKO STAVKO.

Kapitalisti upajo, da bo stavka škodila delavski vladi. Železničarji so razdvojeni; njih vodja Thomas, ki upa biti minister, je proti stavki.

London, 14. jan. — Voditelji organizacije lokomotivnih strojev v kurjačev, ki niso zadovoljni z novo plačilno lestvico, so izjavili, da štrajk na železnicah prične prihodnjo soboto v Angliji, Škotski in Walesu.

Ako Delavska stranka medtem prevzame vladno, bo moral MacDonald najprej rešiti težavno vprašanje stavke na železnicah.

London, 14. jan. — Anglija, ki stoji ta teden pred veliko politično izpremembo, stoji obenem na pragu velike stavke železničarjev. Kapitalistični listi pozdravljajo to krizo, upajoč, da mogoče zavleče ali celo odvrne delavsko vladno.

Kriza je toliko večja, ker so železničarji razdvojeni. Unija železničarjev "National Union of Railway Men", katere je tajnik J. H. Thomas, je sprejela novo mezdno lestvico, dočim je druga organizacija "The Society of Locomotive Engineers and Firemen" zavrgla lestvico in agitira za štrajk. Tajnik te organizacije J. Bromley je dejal, da je stavka neizogibna in da bodo železničarji njegove organizacije še ta teden stopili v boj.

J. H. Thomas, ki upa biti vojni minister v delavskem kabinetu, je odločno proti stavki v tem času; govori se celo, da bodo člani njegove organizacije zavzeli mesta stavkarjev. To pomeni boj med delavci samimi, kar lahko ogrozi organiziranje delavske vlade.

Zagonetnost aurore tragedije rešena.

Chicago, Ill. — Auroreski odvetnik in daljni sorodnik Abraham Lincoln Warren J. Lincoln je priznal v nedeljo, da je umoril svojo ženo Lino ter sežgal njeno truplo dne 10. januarja 1923 na svojem domovanju v Aurori.

Nadalje je tudi izpovedal, da je sežgal truplo svojega svaka, ali brata svoje žene. Toda zatrdil pa je, da je njegova žena umorila svojega brata s samokresom. Potem ji je, kakor pripoveduje židovine, izbil iz rok samokres ter jo udaril s kosom železa po glavi.

Nato je razžgal obe trupli, sežgal odžgane kose v peči in zakopal pepel. Uničil je obleko obeh, spral krvave madeže ter šel tisti večer v gledališče. Kakor je rekel, je vse tako odredil, da je izgledalo, kakor bi ubila njegova žena in svak njega ter pobegnili. Židovine je bil prijel na podlagi osumljenja zadnjo soboto, kakor je priznal vso krivdo.

Delavski list je sils, s katero računa na nasprotnik.

ZMAGA ANGL. DELAVCEV VSEMU DELAVSTVU V IZPODBUDO.

Newyorške delavske skupine pazno motre politični potek na Angleškem sedaj, ko skoro preide vladna oblast Delavski stranki v roke.

DELAVSKA VLADA UTEGNE BITI KRATKA, ALI SE OJAČNA VRNE.

New York, N. Y. (Fed. Press.) — Socialistična stranka in druge delavske skupine natanko opazuje politične dogodke na Angleškem sedaj, ko preide v kratkem vladna oblast Delavski stranki v roke.

Ker je prihod delavske vlade v London takorekoč gotova stvar, je odposlal v imenu socialistične stranke v Ameriki Morris Hillquit angleškemu delavstvu naslednje besede:

"Ameriški socialisti pričakujejo s ponosom in upanjem tisti dan, ko prevzemo njihni angleški tovariši vladne posle svoje dežele. V zadnjih letih so bile že delavske vlade po drugih deželah. Ali ustanovitve politične vlade angleških delavcev v mogočni angleški državi bo mejnik v zgodovini vseh vekov.

"Prva delavska vlada na Angleškem utegne trajati le malo časa. Ali zopet se vrne, zopet še z večjo močjo, dokler se na ustanovi stalno kot poverjenica ogromne ljudske večine.

"Stališče angleškega delavstva je močnejše, ker se nima zadovoljiti za svojo moč političnemu slučaju ali pa kakemu nenadnemu prevratu, nego normalnemu jačanju in naraščanju v volilni in parlamentarni borbi.

"Zmaga delavske stranke bo delavcem vseh dežel v izpodbudo. Na vsak način pa bo imela silen in blagodejen vpliv na politično smerico ameriškega delavstva."

Enako poslanico je dal brzojaviti predsednik unije Spojenih oblašnih delavcev Sidney Hillman, ki pravi, da je volilni trijumf angleškega delavstva vsemu ostalemu delavstvu v izpodbudo in upanje.

Ameriška liga za industrijsko demokracijo je dejala v svoji poslanici, naslovljeni na izvrševalni odbor angleške Delavske stranke, tole:

"Zatrdimo smo uverjeni, da bo prihodnja delavska vlada kmalu dala predelati versajsko mirovno pogodbo in predurila reparacijske zahteve, vzpostavila normalne odnose z Rusijo ter gledala na to, da bo kar najbolj mogoče omejeno oboroževanje. Mi vidujemo veličino vaše naloge. Mi verujemo v vas. Vaši uspehi pomenijo večjo oblast za silo, ki si prizadevajo ustvariti nov in boljši svet."

Ameriška kooperativna liga je pripravila poslanico za angleško delavstvo. V njej izraža liga zadovoljstvo k možnosti, da bo ugnal dobičarske interese prvi angleški delavski režim v kozji rog. "Prav zatrdno upamo, da se bo po vašem prizadevanju pospele kooperativno gibanje na Angleškem do končne in popolne zmage nad grabežljivimi interesi, ki so doslej gospodarili in kontrolirali narodno ekonomično življenje."

Ameriško-britanska tekma v poletu okrog sveta.

London, 14. jan. — Angleški avijatikci bodo tekmovali z ameriški letalci v poletu okrog sveta. Američani prično svoj polet iz Seattle proti zapadu v prihodnjem oprilu, Angleži pa pojdejo v nasprotno smer proti vzhodu. Angleški polet bo vodil A. S. MacKlaren, ki se je odlikoval v svetovni vojni s svojimi držnimi čini.

Konec prohibicije na Norveškem.

Kristijanija, 14. jan. — Vlada je naznanila ob otvoritvi parlamenta, da želi odpravo še tiste prohibicije, katere obstoji. Vlada predlaga svobodno trgovino z opojnimi pijanci in davek, ki se naloži na pijače, ima pokriti deficit države v prejšnjem letu.

108.000 FARMARJEV BANKROTIRALO V TREH LETIH.

Washington, D. C. — Več ko 108.000 američkih farmarjev je izgubilo svoje farme radi zapadlih dolgov v letih 1920 do spomladi 1923. Tako poroča poljedelski department. Poročilo se nanaša na petnajet držav, v katerih se pridela največ pšenice in koruze.

REŠKI SPOR ZOPET "PORAVNAN".

Jugoslavija je dala Reko Italiji, Italija pa Baroš Jugoslaviji — i nikomu ništa!

Rim, 13. jan. — Rimski listi so danes objavili telegame iz Beograda, ki se glase, da je vprašanje Reke rešeno na sledeči način: Italija anektira Reko, Jugoslavija obdrži delo Porto Baroš, obe pristanišči pa dobita skupno administracijo.

Rim, 14. jan. — Pogodba med Italijo in Jugoslavijo, na temelju katere postane Reka italijansko mesto, bližnje pristanišče Baroš, pa pride pod okrilje Jugoslavije, je takorekoč alijanea med obema državama v defenzivne svrhe, kakor se doznava iz avtoritativnih virov. Pogodba se smatra za najvažnejši dogodek v južni Evropi, odkar je bila končana vojna.

Anglija in Francija sta si zopet v lasih.

Angleži silijo s prelaskavo separatističnega gibanja v Palatinatu, Francozi pa nasprotujejo prelaskavi.

Berlin, 14. jan. — Linčarski umori separatističnih voditeljev v Palatinatu zdajni teden so napotili angleške okupacijske oblasti v Porenju k prelaskavi vsega separatističnega gibanja na okupiranem teritoriju. To je razburilo Francoze, ki so obvestili Angleže, da so proti vsaki prelaskavi. Francozi pravijo, da je okupacija Porenja zadeva vseh zaveznikov, torej mora biti tudi vsaka prelaskava skupno delo zaveznikov.

Angleži, ki se ne brigajo za francoske proteste, so pa že prišli s prelaskavo. Angleški konzul Clive v Monakovem je danes dopel v Heidelberg, kjer je povabil na sestanek antiseparatistične Nemce, ki so bili izgnani iz Speyera, Kaiserlauterna in drugih palatinskih mest po separatističnih in francoskih dehtah. Od tam pojde Clive v Speyer, kjer so se izvršili umori zadnji teden. Clive hoče vse natanko preiskati in predložiti poročilo o rezultatu prelaskave lordu Kilmarnocku, angleškemu članu medzavezniške porenjske komisije v Coblenu.

Pariz, 14. jan. — Odnosaji med Anglijo in Francijo so zopet napeti. Poincare je večeraj informiral angleškega poslanika Crowsa, da je absolutno proti vsaki prelaskavi razmer v Palatinatu. Na drugi strani pa Anglija vitraja, da prelaskava se mora izvršiti.

RUSKA ARMADA NA AMERIŠKIH TLEH?

San Francisco, Cal. — (Feder. Press.) — Reakcionarna "San Francisco Chronicle" poroča na prvi strani, da "grof" Baronov, ki je pobegnil iz Sibirije in lani primahal iz Kitajske v Kalifornijo, mobilizira Ruše v Ameriki za invazijo Sibirije in obnovo ruske monarhije. Baje je že zbral 33.000 mož in tisoč častnikov.

Ko je poročevalce Federated Pressa poiskal tega "grofa", ga je našel v neki tukajšnji prodajalnici, kjer "poveljuje" brigadi pometačev, izvedeti pa ni mogel ničesar od njega, razen da ima Baronov mnogo prijateljev med ameriški političarji in businessmani.

VREME.

Chicago in okolica: V sredo večidel oblačno. Južni vetrovi. Temperatura v zadnjih 24 urah: najvišja 29, najnižja 20. Sonce izide ob 7:16, zaide ob 4:43.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Glas oglaševanja po dogovoru. Rokopisi se ne vračajo.
Narodna Zveza Slovenstva (Chicago) \$5.00 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 na tri mesece; Chicago \$5.50 na leto, \$2.75 na pol leta, \$1.38 na tri mesece, in za izposojnino \$3.00.
Naslov za vse, kar ima stik s listom:
"PROSVETA"
2627-28 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.
"THE ENLIGHTENMENT"
Organ of the Slovene National Benefit Society.
Owned by the Slovene National Benefit Society.
Advertising rates on application.
Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$5.50, and foreign countries \$3.50 per year.
"MEMBER OF THE PUBLISHERS' PRESS"

Datum v objavi n. pr. (Dec. 31-23) poleg vsakega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevnikom poslano naročnino. Prosimo, da se vam ne usti liči.

LAHKOVERNOST V VIŠJIH KROGIH.

Višji krogi so izobraženi, slikimo pripovedovati večkrat. Kdo pa so ti višji krogi? No, ljudje s velikim bogatvom!

Res je, da imajo bogati ljudje več prilike, da se izobrazijo, kot siromašni ljudje. Bogati ljudje imajo sredstva, da si najamejo privatne učitelje, za spopolnjenje njih izobrazbe. V mladosti lahko po dokončani ljudski šoli pohajajo v srednje šole, učilišče in univerzo, ko morajo siromašni ljudje delati in pomagati prehraniti družino. Ampak kljub temu je tu vprašanje, ali so bogati ljudje res izobraženi? Ali se ne dajo namukati od prvega sleparja, ki se je odločil, da jih obere?

Tam v Hillsboru, Ill., je doma Harry Ferguson. Naveličal se je življenja v malem farmerskem mestu in si je zaželel spremembe v svojem življenju. Odpotoval je v New York, kjer se je naučil vlogo za svoj bodoči poklic. Harry se je v tem mestu spremenil v ruskega princa Miha Aleksandra Obolenskaga, leva ruske carske družine. Newyorčani v najvišjih krogih so občudovali Harryja kot sina Aleksandra III. in njegove morganatične žene. Vse se je čudilo povestim in pravljicam ruskega princa, ki je bil pri volji "delati kot konjski hlapec" v najbolj bogatih družinah, da pride zopet do svojega bogatstva. Posebno so pa vlekli njegove pravljice o strašnih boljševikih, ki so mu večkrat grozili s smrtjo, katerim je pa vselej srečno odnesel pete. Posebno je vlekla njegova povest, kako se peljal v Ameriko. Pripovedoval je, da je delal na parniku "President Adams", da je plačal prevoznico na ta način. Ko se je parnik usidral, je pa junak skočil v morje in splaval na kopno.

Ko je dobro obrl bogato družbo v New Yorku in so mu tla postala vroča, je odpotoval v Wichita, Kans. Tukaj so ga v bogatih krogih sprejeli s pravim veseljem, kajti ruski princ in carski sinovi ne prihajajo vsaki dan med nje. Ko je bila vloga doigrana, se je podal tudi na Harvardsko univerzo, kjer je pripovedoval, da je študiral v Cambridgeu v Angliji. In končno je prišel tudi v Chicago in se nastanil v hotelu Brevort.

Tu so ga aretirali zvezni detektivi in princevanja je bilo še drugič konec, kajti enkrat je bil še razkrinkan kot slepar. Kdaj Harry v tretjič nastopi kot ruski princ, ni zdaj povedal. Ampak najbrž to stori, ko mu poldne drobi, ki ga je nabral v Chicagu. Harry je prepričan, da se bogatim damam in njih hčerkam še najlažje in za dober denar prodajo izmišljene pravljice o grozovitostih v Rusiji.

Nastop tega sleparja pokazuje, kako globoka je izobrazba takosvanjih višjih krogov. Ko je pripovedoval svoje čenče, niso bogati krogi niti spoznali, da ruski princ gladko govori pravo južno ilinoško narečje in da na njem ni prav nič ruskega.

Pravljice o mučeništvu imajo še danes vplivno moč na ljudi, pri katerih ni prave izobrazbe, ako so tudi ti ljudje bogati.

DOLGOČASNO SE!

Kdo in kje se dolgočasni. Ej, kje nekje kot v Parizu, kjer se shajajo mednarodni bogati postopači in lahkočivci s vsakega sveta, da napravljajo denar po kavarnah, plesih in igralnicah za denar in drugih takih resortih, kamor ne stopi pošten delavec. Gospodje so se naveličali fraka, naveličali so se cilindra in njih duše so sahrepenele po spremembi.

Nevihan krojač ali trgovec z obleko, ki bogati s tem, da to blazirano gospodo okrbuje z obleko, je temu dolgočasju napravil konec. Sugestiral je bogatim napravljivcem in razpisnikom, da naj nastoje kratke hlače do kolena, na katerih bodo bilšale srebrne zaponke. Srajca bo okrašen s nabranim ovratnikom in na prsih pa s čipkami, kot je bila dandaj navada samo pri bogatih damah. Na glavi bo šepel mesto visokega črnega cilindra nizak vijoličast cylinder, katerega vrh se bo raztezal prek traku in bo poleg okrašen še s cofkom.

In ko so nekega Američana vprašali, zakaj si je kupil to novo modno obleko, je odgovoril, da jo potrebuje za privatno gledališko predstavo, pri kateri nastopi v ulogi malega lorda Fauntleroyja.

Zadel je v črno s svojim odgovorom. Kajti ljudje, ki izmišljajo take obleke, da si preganjajo čas, niso drugega kot slabi statisti v sloveških družbi, brez katerih bi sloveška družba prav lahko tihajala.

SLIKE IZ NASELBIN.

Brooklyn, N. Y. — Vsaki dan pregledam naš list Prosveta, če bi videl kak dopis iz naše velike naselbine. Ali malokdaj se sliši kaj od nas, zlasti ne kaj razveseljivega ali dobrega, česar tukaj ni.

O delu ni vredno omenjati, ker je, mislim, tako, kakor povsod v tem času. O napredku se tudi ni mogoče pohvaliti, ker takih ljudi kot so tu, še nisem videl. Slova je pri nas taka, da je vsak drugih misli.

Pred letom smo hoteli ustanoviti Slovenski delavski klub, a obrnilo se je tako, da se zove Slovenski narodni klub, kar se je največ zgodilo vsled zahteve nekoga, ki si je gotovo mislil, če ima pravico klub ustanoviti, da ima tudi pravico ga razdreti, pri katerem delu je tudi prvi začel. Pa ne samo to, hotel je tudi, da bi se razdri tamburaki, kar se pa ni pospešilo. Naprednjakov, katerih dela so slična opisanega, je dosti, zato pa nimamo nikakoga zabavnega kluba, da bi si preganjali dolge simeke večera skupno.

Žeto smo brooklynski tamburaki sklenili, da pridebomo zahvalo dne 19. januarja 1924 na Irving Ave. in Starr St. To je v prostoru, kjer je bil prej M. Rauch. S tem vabimo občinstvo naša naselbine, da nas poseti v obilnem številu. Za mnogo zabave homo skrbeli — tamburaki.

Blaine, Ohio. — V Prosveti, št. 6 sem čital, kako se je neki fisti-stovski vodja izjavil v Bruslju, da Italija ne more videti, da bi Francija pedpirala in zalagala Jugoslavijo, kajti Jugoslavija je največja sovravnica Italije, posebnost pa še Sloveni in Hrvatje.

Kaj pa vendar misli Zimola? Sloveni in Hrvatje v zasedenem ozemlju dobro vedo, kako se jim godi, čeprav so zdaj v sveti deželi, namreč pod kraljem in papežem. Usta so jim zamašena, da nihče ne ve o teh ubogih ljudeh in svet še pozablja, kaj je dobila Italija. Omenjenemu vodji bi svetoval, naj se poda same do Trsta in ne svoje oči se bo lahko prepričal, da je v veliki zmoti. Nekdaj evetoče in vesele mesto Trst z naprednim ljudstvom in to še ne pred 20 leti, zdaj v sveti deželi pa za zamarjeno, mrtvo in umazano. Fistištovski voditelj pa misli še naprej, do Ljubljane in do Beograda. Da tudi to bi mu ne zastovalo: če bi mogel, bi za-suknjil ves slovanški rod.

Zimola pravi, da so zavezniki kakor tudi Amerika že davno pozabili Wilsona. Da, resnice je, da so vlekli še pozabljili, toda Sloveni in Hrvatje še niso pozabili in tudi nikdar ne bodo. Ob priliki bodo obračunali s italijanskim fašizmom, papizmom in monarhizmom.

Ameriški Carter, ki se trudi, da bi napravil na dan krsto nekdanjega faraona iz Egipta, v svrhu, da bi se mogli še bolj seznaniti s preteklostjo in zgodovino ter nekdanjimi legami tamonjega naroda, tudi ne more delati, kakor je on mislil. Še londonski kralj Jurij mu je brzojavil, da je njegova volja, da faraon še ostane tam, kjer je. Po mojem bi bilo boljše, če mr. Howard Carter vse tiste krste s faraonom spravi na dan in mumijsko seže, kot se Rusi sežgali nekega svetnika, oz. njegove stare kosti. Ostale zlata preproge in druge zaklade naj bi pa Carter spravil na dno morja, če se ne bo mogoče rodil kak novi Krist.

Tukajšnji premogovnik se dobro obratuje, in sicer po 4 do 6 dni v tednu. Kdo si deli mastno dobičko, lahko vemo vsi. V okolici pa je več naselbin, kjer počivajo in redni promogorji se grejejo doma pri mrli peči. Gospodje so šli v solnčnato Florido zabavljati se in kratkočasiti.

Naša naselbina je seveda suha kakor Sahara. Še pitna voda ni prav zdrava. Grem po Pa., tam je pač še mokrejša dežela. Ne bom o-pisoval vsake naselbine posebej, toda na splošno govorim za državo Pa. Tam se slabo dela. Iz Barbena, Ohio, tudi ne bom dosti pisal, odkoder sami dosti pišejo, da dovolj napredujejo. Resnični dokaz je, da pred tremi leti, ko sem še jaz bival tam, je društvo "Triglav" št. 48 imelo 140 članov, zdaj pa šteje društvo čez 300 članov. Kdo je kriv temu, ne vem. Ali je gospod št. 1, ali 2, ali 3 ali pa gospod št. 4. Štiri lenuhe v črni suknijski se imeli, a če vsak je šel farbat nezavedne ljudi v druge kraje. Sicer je še par nezavednežev, ki ljubijo in strežejo gospodu. Gospod pa imajo seveda tudi tri kuharice, katere

ve je seveda treba hraniti ubogemu ljudstvu. Delavci v tovarni pa garaje. Kako je že rekel gospod: Kaj vi mislite, da sem vaš suženj? Dve sobi mi nista dosti, jaz hočem imeti lepo veliko hišo! Revno ljudstvo si je še od ust odtrgalo in mu zidala hišo. Zda se pa gospod lepo greje pri gorki peči, dobro pije in dobro puši in miza mu je dobro obložena. Zaslepljeno ljudstvo pa se gara v tovarni po 8 do 12 ur na dan, strada in umirajo.

Svetovna vojna jih je že dosti spravila na pravo pot in prav kmalu se bodo odprle oči še ostalim. Zastopnik kot sem jaz, grem seveda k vaškemu rojaku. Tako sem tudi jaz našel na par nezavednežev. Ko sem povedal, da sem zastopnik za Prosveto, sem tudi moral takoj oditi. V neki napadnjaki hiši mi rekli, da nočejo Prosvete, četudi bi jim dali \$1000. Kaj mislite k temu, čitate-lji? Kaj si mislite o človeku pi-taneu in preklinjevalcu, ki hodi v cerkev in k spovedi, da mu go-spod da edvezo, a on še dalje za-dolga svojim srdim navadam?

Brat Martin Zelenikar je bil že večkrat preklet od štirih lenuhov, je pa še vedno živ in zdrav ter upam, da se tudi oglasi o priliki.

Pozdravljam vse zavedne in napredne čitatele Prosvete. — Anton M. Bradell, potovalni zastopnik za Prosveto.

Somerset, Colo. — Delavske razmere v tej naselbini so kakor d-ugod. Rov obratuje po tri ali štiri dni v tednu.

Poročati imam žalostno vest, da je umrla hčer našega brata Josepha Gregorija v starosti okoli 15 let. Bolna je bila šest mesecev. Umrla je 1. januarja jutraj, pogreb pa se je vršil 3. januarja popoldne na pokopališču Somerset, Colo. Pogreba se je udeležilo mnogo občinstva in darovalo je krasni venec iz svežih cvetlic. Prijatelji in prijateljice so prinesli pokojnici številne šopke cvetlic in jih vložili na krsto pokojni Mary.

Žalostno je videti tako mladega dekleta na mrtvaškem odru, a še bolj žalostno pa tuga staršev, katerih žalost je lahko še večja, ker pri takih starostih še nimajo svoje mladine stvarovane pri S. N. P. J., katere nudi najboljšje pogoje, najsi bo kateremkoli od delku.

Apeliram torej na starše, kateri še nimajo svojih otrok v mladinskem oddelku S. N. P. J., da storite to čimprej mogoče, dokler so še zdravi. Potem ko zbole in umrjejo, je prepozno. S. N. P. J. je na zdravi podlagi, zato tudi sprejema člane pod svoje okrilje, dokler so zdravi, v oba oddelka. — Victor Moklich.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Detroit, Mich. — Vojvodina je najrodovitnejši del Jugoslavije. To so pokrajine na levem bregu Donave, južni del nekdanje Ogrske: Bačka, del Banata in Baranje. Po narodnosti so prebivalci Vojvodine v veliki večini Srbi in Hrvati.

Popravek. — V dopisu iz Detroita z dne 6. januarja bi se pravilno moralo glasiti, da so Slovenci raztreseno naseljeni po vsem mestu in ne po vsem svetu.

Lahka odplačila za poljedelske stroje.

Moskva. — (Gertrude Haessler za Fed. Press.) — Centrosrojus (veliko središče ruskih združenj) je uvedel načrt lahkega odplačevanja poljedelskih strojev, katere razpoda med kmete. Velika razstava poljedelcev v zadnjem letu, na kateri so ameriški podjetniki razstavili različne obdelovalne stroje, je dosti pripomogla k izboljšanju našina obdelovanja polja na Ruskem.

Centrosrojus organizira svoje podružnice in agencije, katere razpečavajo stroje na upanje. Takši stroji so prodani na upanje za odplačilo tekom treh letov, lažji stroji pa na odplačilo po dveh letih.

Kmetje ustanovljajo male občinske skupine, da najemajo in kupujejo stroje skupno. Na ta način se nadejajo, da bodo uvedli obsežnejšo produkcijo v poljedelstvu. Med zadnjim poletjem je centrosrojus dobil naročil za več kot milijon dolarjev, a strojev je mogel dodati le za pol milijona dolarjev. Največ strojev, ki jih razpoda centrosrojus, je ruskega izdelka, s tujim se centrosrojus tudi posebno ne bavi, ker je dognal, da stroji iz tujine se v Rusiji tako ne izplačajo.

Sv. Avguštin, to je mož!

Sv. Avguštin, to je mož, je zapisal pater in doktor bogoslovja. Kaj bo vaš Kopernik, vaš Darwin in vaš Haekel! Poglejte se ga! In z njim! Kar so ti učenjaki vedeli, vse to je bilo znano sv. Avguštinu. Saj je pisal že v svojih razpravah, da se je stvarjenje izvršilo hkratu in ne v šest dneh.

"Stvarjenje samo se je tedaj po njegovem mnenju izvršilo hkrati, ne v šestih dneh. Razvoj stvarjenja iz te, s posebno obdano energijo obdarjene pramatere, se je polagoma vršil," modruje pater na dva in dvajseti.

Ej, klosterški modrijan, ako je sv. Avguštin res širil take nauke, zakaj pa je rimska cerkev sežgala v Rimu na Campo dei Fiori Giordano Bruna, ker je v spisu "La cena dello cenere" zagovarjal Kopernikov nauk? Preljubi Avguštin je umrl leta 430 po K. r., Giordano Bruno je pa storil mučeniške smrti za resnico 1. 1600 dne 17. februarja. Ali niso bili nauki sv. Avgustina v letu 1600 ničvedni pri rimski duhovščini in papežu?

Ako je Avguštin res tako učil in ga je rimska cerkev zaradi teh naukov že proglasila svetnikom, zakaj je sv. inkvizicija preganjala Galileo Galileja, zagovornika Kopernikovega nauka, pa kateremu je solnce središče sveta in se zemlja giblje od 12. aprila do 23. junija 1633 je trajala obravnava v Rimu in končno je moral Galilej preklekati, kar je učil, če ne, bi ga doletela tista usoda kot Giordano Bruno pred tri in trideset leti!

Ej, pater, nekaj ne "štima"! Ako je Avguštin res tako učil in rimska cerkev to prizna za resnico, zakaj učite v katekizmu še dandanes, da je bil svet ustvarjen v šest dneh?

Da, pater, nekaj ne "štima"! In tudi "štimalo" ni, ko so v Neapolju leta 1865 dne 7. januarja odkrili spomenik Giordano Brunu, mučeniku resnice, ker pri odkritju spomenika ni bilo navože rimske duhovščine.

Rimska cerkev ne more utajiti resnice, ki se znanstveno dognane in zato zdaj pripovedujejo patri lepe pravljice o sv. Avguštinu, ki je nosil vsa znanstvena dokazana nauka v malem mezinu in ga je cerkev zaradi tega proglasila svetnikom.

O pater! Ako bi molčal, bi te ljudje imeli za modrijana, tako si pa s svojo hblebetavostjo dokazal, da Kopernik, Darwin in Haekel komaj po imenih poznaj. Haekel ni spisal "Veltraetel", ampak spisal "Die Weltraetel", ali podomače povedano "Svetovne uganke," v katerih je zavezel nekompromisno monistično stališče in je proglasil in razložil bistveno enoto organske in neorganske narave, o kateri so sv. Avguštinu še sanjali ni in katere dr. pater z njegovimi tovariši vred zaradi preveč omejenih možganov zapostavi ne more.

Saksonski socialisti se nagibajo na levo.

Draždane, Nemčija. (Štabni poročevalec Fed. Press.) — Zdravja konvencija saksonske socialistične stranke, ki je bila tu obdržavana, je važna kot prva konvencija organiziranih delavcev, odkar je bil socialistično-komunistični koalicijski kabinet pri-ljučen po zveznih četah siloma razpuščen in odkar so socialisti prevzeli koalicijsko s Stresemannom.

Sprejeto so bile resolucije, ki se izražajo, da organizirani socialistični delavci ne odobravajo politike narodne eksekutive socialistične stranke niti ne postopanja socialističnih delegatov v poslanski zbornici ali parlamentu.

Dva glavni točki na razpravah konvencije sta bili glede stališča stranke za vse nemško državo ter za Saksonsko. Toni Sender, članica parlamenta iz Frankobroda, ki je tudi med voditeljicami levega krila socialistične stranke, je obsojala stališče socialistov, ki so vstopili v Stresemannov kabinet in pristojali v kompromise, ki so slednjič vodili v diktatorstvo proti delavstvu. "S pomočjo zloglasnega zakona," je rekla, "je bila razpuščena ustavna vlada Saksonske, vladni upravitelji so bili odstranjeni in policija je 'izstila' radikalne elemente. Vznešila se je reakcija v naši državi in k temu je pripomogla celo socialistična stranka."

Arst, predsednik socialističnih poslancev v saksonski državni zbornici, je govoril o stališču

stranke na Saksonskem. Rekel je: "S pomočjo komunistov smo uvedli lepo število važnih zakonov v prid delavstva, katerih bi ne bi imeli, če bi komunisti ne bili sodelovalji. Zato pa med nami tudi ni več tolike razlike, kakoršna čuti zvezna socialistična stranka do komunistov."

Dejstva, ki jih je podal Arst z azinom na boje združenih kapitalistov proti "rdečim" Saksonski, so zanimiva: "Vse novice s Saksonskega se bile pobarvane. Slikali so razmere na Saksonskem kot neznosljive, v kakoršnih pošten človek ne more živeti. Doka-se imamo, da so gonje proti nam v največji meri vplivirali saksonski industrialci sami."

Arst je pozival k najožji kooperaciji s komunisti. "To ne pomeni," je rekel, "da nam je treba sprejeti vse, kar imajo komunisti. Toda pot lahko najdemo, po kateri boata obe stranki korakali gladi in sodelujoči. Ogromna večina zastopnikov na konvenciji se je strinjala s Arstom."

Radikalne delovitiše konvencije so očividno prestrašile nemške kapitaliste vsespovod. V dolgi uvednih člankih kritizirajo konvencijo, da je bila izdajalskega značaja. Demokracije, ki so se združili s socialisti, so bili po zvezi socialistov in komunistov p-svani, naj se vendar ločijo od nevarnih rdečkarjev. Vsi radikalnejši člani socialistične stranke na Nemškem so s tem dobili več poguma.

POBOČILO AMERIŠKE KONGRESNE KOMISIJE O RUSIJI.

(Nadaljevanje s prve strani.)

Svet je manjši, kakor pa je bil pred tisoč leti, in izpremembe, ki se tičejo samo enega naroda, učinkujejo večalimani tudi na socialne, ekonomične in politične življenje vseh ljudstev.

Francoska revolucija je izpremenila smer svetovne zgodovine ter silno vplivala tudi na novi svet. Ruska revolucija ni osamljen dogodek v sloveški zgodovini, niti se je ne da smatrati za slučaj, za neodnosno okoliščino. Ne. Ruska revolucija je spohalnega pomena, dorastek sil je, ki so se razvijale ob stoletnih preprih in stoletnem zatiranju.

Rusija je s svojimi senčnimi in solnčnimi platmi, s svojimi tragedijami in romancami zanimiv predmet ne samo slikarju in nadarjenemu pisatelju, nego tudi preučevalcu človeškega napredka in resničnemu zgodovinarju. Francoska revolucija je vedno obrasla pozornost učenjakov in zgodovinarjev nase.

Ruske revolucije se ne da prezreti. Ona učinkuje ne samo na ruski narod, nego tudi na cel svet. Ameriško ljudstvo ni dobivalo pravih in resničnih poročil o tem, kar se je dogajalo na Ruskem. Amerika ni videla ruskih razmer v pravi luči.

Člani neuradne ameriške kongresne komisije niso imeli nobenega postranskega ali zasebnega namena, ko so preučavali razmere na Ruskem. Šli so tja, da priprajo sebe in ameriški narod, kako je pravzaprav z rusko vlado in ruskim narodom. Šli so na Rusko, da najdejo resnico. Šli so na inicijativa nekega ameriškega lista, ki bi rad prišel stvari do dna.

Uradniki sovjetske vlade in krajevnih sovjetrov so šli tem članom na roko v vsakem oziru. In tako se lahko brez vsakršnih zaprek in ovir preučili politične, socialne in druge razmere po cel Rusiji.

Družba je imela s sabo g. Franka Conessa, ki je uradni tolmač na najvišjem sodišču newyorške države. Ta mož zna veliko tujih jezikov, in rusčina mu teče tudi zelo gladko.

Po dovoljenih reformah so se v zadnjih par letih razmere na Ruskem znatno boljšale. Glas so bili zakladi ruskega ljudstva še skoro domala izsrpani.

L. 1923. znajajo izvoz in uvoz približno \$100.000.000.

Ruska vlada je sedaj v prijeteljkih diplomatskih stikih s dvajsetimi narodi.

Zavezniki mislijo nima sreče v Nemčiji.

Berlin, 14. jan. — Pet žestnikov zavezniške vojaške kontrolne komisije je bilo včeraj napadenih v Stuttgartu, ko so hoteli prele-tati ondodni glavni stan nemške narodne garde. Policija je razglašala napadalec in odprla častni-kom pot v poslopje.

Povest "Jimmy Higgins" je vseelo duše ameriškega proletariata ob času velike vojne. Dobi se pri Književni založbi S. N. P. J.

Anton Funtak:

ZA HČER.

(Drama v enem dejanju.)

(Dalje.)

Mačcha (spodaj). No, le hitro! Kaj pa le-
zeš tako!

Oče (se zdrzne). Ona!

Soseda. Resnično se vračata. Soseda, kaj bi
to bilo?

Oče (ves vznemirjen). Ne vem.

Mačcha (spodaj). Visoko je, ne-li? Previso-
ko zate. Seve. Pa spetakne se lahko človeku, če
stirni na same zvezde. Celo tam, kjer jih ni.

Soseda. Ali naj posvetim?

Oče (z zadušnim glasom). Le.

Soseda (vzame svetiljko z mize in stopa k
srednjim vratom.)

Mačcha (bliže). Ker je preobilen, da bi pa-
zil na tla, pa eopne. In zvezde in solnce vidi potem
obenem. Nos pa se mu zarije v blato.

Soseda (odpre srednja vrata).

Mačcha. (petinštridesetletna ženaka, zabuh-
lega lica, odurnega ponašanja, s klobukom na
glavi in v zimski jopici, naglo vstopi.)

Hči (dvajsetletna deklica, bledega obraza,
v kostumu Agatinem iz "Čarostrelca", ogrnjena
z plaščem, s serpo na glavi, postoji na pragu sred-
njih vrat; v naročju drži zavito navadno obleko).

Oče (stoji pri peči, pozorno obrnjen proti
srednjemu vходу).

Soseda. Vede! (Postavi svetiljko na mizo
in postoji poleg mize.)

Oče (se strese po vsem životu, omahne, pa
se ujame za naslanjač; potem stopa negotovo
proti mizi.)

Mačcha (osorno). Medve. (Potegne hčer a
praga in zaloputne vrata za seboj. Nato izpoli
hčeri svečeno iz naročja.) Sem daj te cunj! (Vrže
zavitek v desni kot poleg stojala, si snema
klobuk in plašč ter oboje vrže na posteljo.
Hčeri.) Kaj stojiš tukaj in nijaš ob tla? Sam
Bog me je udaril s teboj.

Hči (poveča glavo in stoji ob srednjih vr-
atih, kakor se ne bi zavedala).

Oče (oh mizi, ves trepetajoč; z zadušnim
glasom). Kaj pa je bilo?

Mačcha (se ljuto obrne k očetu). Ha! Ti! —
Ti! (Plane k njemu in mu zapreti s pestjo). Ti
glupe stari — na, tukaj jo imaš.

Oče (kakor prej). Kaj pa je? Saj ne vem —

Mačcha (kriče). Ne veš? Seveda ne veš. Ni-
česar nisi vedel, bahaš! Ti s topimi možgani!
(Se divje obrne od njega k sosedi). Kaj pa
vi tukaj?

Soseda (užaljena). Ampak, soseda! Sami
ste dejali, naj malo pogledam po možu, ali mu je
česa treba.

Mačcha. Seveda sem rekla. Prej, ko sem še
mislila — (Se reže zagroboče). Treba! Njemu!
Pameti mu je treba. Kar pojdite. — Z njim mo-
ram govoriti. Na samem. Zijaš, ne potrebujem.

Soseda (opravlja pletivo).

Oče (se je opotekel v naslanjač; izmučen).
Helena! Helena!

Hči (se zdrani iz otrplosti, stopi k očetu in
se zgrudi predenj).

Oče (se skloni k njej in ji dvigne obraz).
Dete, kaj pa je bilo?

Hči (šepetaje). Oče —

Mačcha (iztegne roko proti sosedi). Prej
naj odide ta-le tukaj. Potem bomo govorili. Pa še
kako bomo govorili. Za vselej.

Soseda. Saj še grem. (Jezno-zaničljivo). Ali
je to vedenje! Sram vas bodi. — Taka ženaka!
(Odide skozi srednja vrata).

Mačcha (sede za mizo; hropeč). Vidiš, sta-
ree. Tako je. To je sedaj tvoje plačilo. Lep uspeh
to. Lahko si ponosen nanj. — V sramoto nas je
spravila. To imam od tega, da sem dan na dan,
leto za letom poslušala njeno eviljenje.

Oče (drži hčeri roko na glavo). Ženska, povej
vsa!

Mačcha. Molči! In ne draži me. Tvoja ljuba
Helena, Lenica, Lenčika — križani Bog! Kar du-
ši me. (Udari s pestjo ob mizo). Dekle, po koza-
rec vode mi pojdi v kuhinjo. Vsaj za to boš men-
da še dobra.

Hči (se sravnja in odide skozi desna vrata).

Mačcha. Sedaj jo pa imaš na vratu, to punco!
Pa stori z njo, če moraš kaj! Še peti se ni upalo,
to nežno dekletce iz sladkorja. (Stisne pest v one-
mogli jesti). O, človek bi zbuzel od togote! Ta —
ta — (Glas ji odreše).

Hči (se vrne s kozarcem vode, ki ga postavi
pred mačcho; nato odide k serpi, aname plašč in
oboje obesi na stojalo, stopi k očetu in se zopet
zgrudi predenj).

Oče (ji položi roko na glavo).

Mačcha (izpije vodo in postavi kozarec trdo
na mizo). In življali so ji, da mi še sedaj zveni
po ušesih. In kričali so — kaj, kričali — tulili in
rjuli. Kakor v pektu je bilo. Ona pa je stala na
odru kakor tnal. Glupo kakor vedno. S tistimi
srepmi očmi... No, kako ti prija to, veliki u-
metnik, ki si jo izužil! In kaj praviš ti, velika u-
metnica, he?

Oče (umakne roko s hčérine glave in se se-
sede v naslanjač; pobito). Helena — ti — ti
nisi pela?

Mačcha (šine s stola in vihra po stanici; na-
posled se ustavi tik očeta in hčere). Pela! Bog
nebeški! Jas bi bila bolj! Zavasa pa na oder...
Ta sramota! (Zopet stopi nekaj korakov in sede
k mizi). Zakaj je nisem potegnila za lase, da bi
jo bila potepala v prah, ta gadno stvar!

Hči (vstane; ledeno mirno). V prah me tep-
tate že od nekdaj.

Mačcha (šine pokonci). Kaj! Sedaj alič!
Tukaj, v tem beraštvu, ti raste greben. Tamkaj
pa ga nisi imela poguma. Zato, ker si rojena za
beraštvo. (Očetu). Zvrtele se ji je vpičlo ljudi.
In padla je — v tej novi obleki. (Stopi k hčeri
in jo trese za rama). Starec, v tej novi obleki, za
katero smo hranili meseca in meseca. Vsa prašna
je, vsa zamazana. Seve, kakor nalašč sanje —
je povajane cunj!

Hči (vstane; ledeno mirno). V prah me tep-
tate že od nekdaj.

Mačcha (šine pokonci). Kaj! Sedaj alič!
Tukaj, v tem beraštvu, ti raste greben. Tamkaj
pa ga nisi imela poguma. Zato, ker si rojena za
beraštvo. (Očetu). Zvrtele se ji je vpičlo ljudi.
In padla je — v tej novi obleki. (Stopi k hčeri
in jo trese za rama). Starec, v tej novi obleki, za
katero smo hranili meseca in meseca. Vsa prašna
je, vsa zamazana. Seve, kakor nalašč sanje —
je povajane cunj!

Hči (vstane; ledeno mirno). V prah me tep-
tate že od nekdaj.

Mačcha (šine pokonci). Kaj! Sedaj alič!
Tukaj, v tem beraštvu, ti raste greben. Tamkaj
pa ga nisi imela poguma. Zato, ker si rojena za
beraštvo. (Očetu). Zvrtele se ji je vpičlo ljudi.
In padla je — v tej novi obleki. (Stopi k hčeri
in jo trese za rama). Starec, v tej novi obleki, za
katero smo hranili meseca in meseca. Vsa prašna
je, vsa zamazana. Seve, kakor nalašč sanje —
je povajane cunj!

Hči (vstane; ledeno mirno). V prah me tep-
tate že od nekdaj.

Hči (se opoteče k mizi, sede in se z gavo
nasloni nanjo).

Oče (je potegnil robec iz žepa in si otnil
oči; zdaj prosič dvigne roke). Žena, ali nimaš
nič sreč!

Mačcha (upre roke v bok). Za koga? Zate!
Ali ni dovolj, da ti strežem že četrto leto kakor
otroku? Ko nisi za nič — Ko nimaš nič! Oh, moja
neumna pamet, da sem te vzela, pa si nakopala
še to-le spako na glavo! — Zanj? Saj ni moja
hči. In tako ošabna po vrhu. Zda, seve, jo bo mi-
nila ošabnost. Pa še lepo ponižna bo. Bog me u-
dari, ako ne bo. — Prepala pevka! Še na ulico
ne sme. S prstom bi kazali nanjo. In v obraz bi
se ji grohotali. Pa ti-le spodaj v hiši — ta sodrga
škodočljiva. O — to bo življenje, to!

Oče (zamolklo, preteče). Sama ga napravljaj
za tako. Pekl je pri nas.

Mačcha. Ni še. Utegne pa biti. Če se ne-
zgodi po mojem. Doslej sem prenašala marsikaj.
Odelej pa ne bom več. Ne od tebe, ne od te-le. Ne
bo mi vihala nosu in ga ne bo. Ošabnost ošabna!
Nihče ji ni bil zadosti dober. Zda — še bi še en-
krat vprašal tam-le na ogali trgovce zanj —

Oče (prezerno). Tisti stari kramar —

Hči (dvigne na pol glavo in strmi v zrak).

Mačcha (reže). Seve. Preslab za tako go-
spodstvo. Vsaj graščak bi moral biti. Gospa bi
pa pela. Doma, zase. V svili in žametu. Pa križe-
ma bi držala roke. In v mehke preproge bi po-
grezala nožice. — Haha! Ne boj se. Saj ga ne bo,
starega kramarja. Si je že izbral drugo. Ampak
kar tisto: Kar kljuko si bodo podajali drugi snu-
bači. Sedaj celo. Po toliki slavi. (Stopi k hčeri).

Za nobeno rabo nisi. Še za dekle ne. Kvečjemu
— (s einičnim smehom). Kvečjemu — eh, lice
je čedno, telo ni napačno — mladih postopačev
gospodskih na ulici je dosti —

Oče (plane kvišku, kakor bi se hotel pogna-
ti nanjo). Žena!

Hči (poskoči izza mize; težko diha). Vi
— vi!

Mačcha upre roke ob bok. No, kaj? — Ali naj
se peham in ubijam, dokler bo kaj sape v meni?
Da bi vidva lenarila! Zate, starec, se že moram,
ki sem te vzela. Ampak zanj! Od jutri dalje bo
drugače. Od jutri dalje ne bo jedla kruha za-
stoj. Tukaj že ne. In petja bo tudi konec. In
ta-le škata (Pokaže na pianino.) pojde takoj iz
hiše.

Oče (zopet sesede v naslanjač).

Mačcha. Dvajsetletno dekle, pa nič. In ni-
koli nič. Samo za napotje. In za postopanje. Ni
napačno, če bi jo kdo gledal. In pa več, koliko
si mi kvasil: "Žena, lično se boš oblačila zopet.
Dobro se bo živelo." Ta-le, tvoja hči, naj bi skr-
bela za lično obleko. Za dobro življenje. Haha.
Ona! Pa naj skrbi, če more! (Zaihti od jeze.) Oj,
klete življenje tako! (Sede k mizi, in ihti čim-
dalje huje.)

Oče (se zopet sesede v naslanjač).

Mačcha. Dvajsetletno dekle, pa nič. In ni-
koli nič. Samo za napotje. In za postopanje. Ni
napačno, če bi jo kdo gledal. In pa več, koliko
si mi kvasil: "Žena, lično se boš oblačila zopet.
Dobro se bo živelo." Ta-le, tvoja hči, naj bi skr-
bela za lično obleko. Za dobro življenje. Haha.
Ona! Pa naj skrbi, če more! (Zaihti od jeze.) Oj,
klete življenje tako! (Sede k mizi, in ihti čim-
dalje huje.)

Hči se umakne od mize.

Oče rahlo. Helena, kje si?

Mačcha divje vzopleda; hripavo. Le, klič
jo k sebi! Pa še prav nežno jo kliči: Lenica,
Lenčika! — Nikar da bi jo pognal od sebe, ka-
kor — kakor —

Hči stopi k mačchi; trdo. Od hiše me hočete
spraviti, vem.

Mačcha. Pa te tudi bom, dekle. Na mojo
vero, da te bom. Jas ne pojdem, ampak ti poj-
deš.

Hči sovrašno. Ne. — Očeta vam ne prepu-
stim.

Mačcha. Glej, glej! Kako pa govoriš z
menoj! Odkaj pa imaš besedo v hiši? Kdo pa si?

Hči trdo; tik nje. Ne pustim, da bi ga zha-
dali in mučili vsak dan še bolj. Zato ne grem.

Mačcha skoči raskočena izza mize. Bomo vi-
deli. Morda pojdeš kaj kmalu. Sama od sebe.
Pa tako-le da bi me gledala! O, ti — ti — ne po-
znaš me še! — Zda, pa stori, da se izgubiš. V
kuhinjo, da te ne vidim. Sicer te zdajci vržem
po stopnicah. Na ulico. Med ponočnjake.

Oče se ob zadržanih besedah vzpne, kakor bi
ga bil gad pičil. Ti! Tega ne boš. Jas sem tudi
še tukaj.

Mačcha porogljivo. Ti? Kaj pa hočeš ti? Le
pridi semkaj. Nebesa boš videl, če se me lotiš.

Oče stopi težko sopoč k mačchi in jo ujame
za roko; srdito, sikaje. Ženska, odidi! V kuh-
injo. Na stopnice. Kamor hočeš.

Mačcha. Ti da bi me podil iz sobe?

Oče. Jas. Če ne greš, pojdeš siloma. Govori-
ti imam s Heleno.

Hči. Jas tudi z vami, oče. Toda vpičlo te-le
ne.

Mačcha sarkastično. Lepo, lepo. Zda, pa na-
laš ne grem. Pusti me (Poizkuša izviti roko.)
Nalašč ne.

Oče zamolklo. Ne?

Mačcha udari s peto ob tla. Ne. Skrivaš se
ne bosta menila. Pa se ne bosta.

Oče zaškipuje z zobmi. Ženaka, ta-le moja
roka je slabotna, toda zda — (Kakor bi mu ves
divji ard prikipele iz duše.) Zate — ahi! (Prime
mačcho z obema rokama za vrat, težko.) Ali poj-
deš? Zda, le, ko te imam v pesteh — Pojdi, ti
pravim. Zadržav te, ako ne odideš.

Hči plane k obema in zamaš poizkuša očeta
odtegniti od mačche. Oče!

Mačcha grgraje. Izpusti me!

Oče jo davi kakor blazen. Zadržajrat. Ali
pojdeš ali ne?

Mačcha se mu zamaš poizkuša izviti. Da, da!
Mo! Zver! Saj grem.

Oče je pritira blizu do desnih vrat.

Mačcha se oprosti in plane k desnim vratom;
med vrati. To — stoj — za to se še pomeniva. Ju-
tri. (Iagine v kuhinjo.)

Oče stoji s stianjenimi rokami in s sklonjeno
glavo, kakor pripravljen za nov napad; ves se
trese in lovi sape.

Hči rahlo stopi k njemu. Oče!

Oče. Ali je še tukaj?

Hči. Odšla je.

Oče stopi k desnim vratom in jih zaklene;
poizkuša, ali so zaprta. Tako. — Sedaj sva sa-
ma. Sedaj ne more k nama. In med naju tudi
ne. Rajši jo pogubim. — (Mirneje.) Helena!

Hči mu položi roko na ramo.

(Dalje prihodnj.)

Spomini na Francoze.

Zbornik Matice Slovenske 1911.

Uredil in objavil: Dr. Josip
Gruden.

(Dalje.)

Za francoske vlade se je osno-
vala v Ljubljani prvokrat tajnost-
na družba prostozidarjev (frama-
sonov). V "Reduti", ki je stala
na mestu sedanje "Mestne deklis-
ke šole", so imeli baje svoj urad
in svoje zbirališče. Koliko čarov-
niško moč pripisuje ljudska do-
mišljija tej družbi, priča sledeče
poročilo: V red francoskih pro-
stozidarjev se je dal vpisati neki
odličen ljubljanski mešan. To pa
nikakor ni ugajalo njegovim sopro-
gi, ki je bila verná, pobožna žena.
Šla je torej k načelniku družbe
in ga silno prosila, naj izbriše nje-
nega moza iz reda. Gospod takoj
vede ženo v veliko dvorano, kjer
so na stenah visele slike vseh čla-
nov. Ko mu žena pokaže svojega
soproga, potegne načelnik iz že-
pa samokres in prestreli tisto si-
ko rekoč: "Tako, sem ga že izbri-
sal." Ko žena pride domov, naj-
de moza mrtvega s prestreljeno
glavo (!)

Ivan Borštnik, cerkljanski mer.

Mesto županov so načelovali pod
Francozom posameznim občinam
(komunam) meri, ki pa so imeli
večjo oblast nego oni. Za to va-
žno službo so Francozi izbirali za-
upne ljudi, ki so jim bili naklon-
jeni. Na ta način je prišel do
službe francoskega mera v Cer-
kljah na Gorenjskem Ivan Borš-
tnik.

Ta mož je bil doma iz Rakitne
in je bil nečak tedanjega cer-
kljanskega dekana Mihaela Borš-
tnika. Ker je dekan Borštnik zidal
pečati z župnikom gospodarstvom,
novo župno cerkev, se ni utegnil
ki je bilo zelo obsežno. Župnišče
je imelo tri zemljišča, 72 podlož-
nih kmetov, ki so dajali župniku
desetino, beneficij Sv. Tomaža in
sodno oblast nad 118 hišami.

Zato je dal v čelo svojega neč-
ka Ivana, da bi ga izobrazil za
oskrbnika. Šolal se je Ivan v Tr-
stu in se naučil nemški, italijan-
ski in nekoliko francoski, poleg
tega pa se je izučil tudi za geo-
metra, da je razsodil mejo, delil
pašnike in meril njive. Izprva je
bil oskrbnik župniškega imetja,
pozneje pa mu je strice kupil hi-
šo in zemljišče v Cerkljah. Po nje-
govji smrti leta 1801. je tudi po-
dedoval vse njegovo premoženje
in postal imovit kmet. Dekan ga
je bil oprostil vseh služnosti, de-
setine in tlake, tako da je bila
Borštnikova hiša popolnoma ne-
odvisna in je plačevala le cesar-
ske davke.

Do francoske vlade je Ivan go-
spodoval doma. Hkrati je bil žu-
pan in notar cerkljanski. Pod
Francozi pa je postal mer, ker si
je pridobil njihovo naklonjenost.
Zgodilo se je namreč tako:

Ko so Francozi že zasedli Ljub-
ljano in so se cesarski umikali čez
Savo, je zašel od glavne francos-
ke armade adjutant nekega ge-
nerala in se izgubil v gosti megli.
Prišel je v pest kmetov iz vasi
Zaloga, ki so ga hoteli najprej
ubiti, potem pa so se premislili
in ga vedli k županu Borštniku
v Cerklje, da ukrene, kar se mu
zdi potrebno. Adjutant je ostal
pri županu čez noč. Zjutraj zgo-
daj pa ga je peljal županov hla-
pee, skritega na vozu slame, ki je
bila namenjena cesarskim voja-
kom, in ga ipustil pri Črnučah
k Francozom. — Ko so Francozi
zasedli Gorenjsko, je prišel isti
adjutant z vojski v Cerklje in se
ustavil pri Borštniku. Povedal je,
da bi bil vsak deseti kmet nstre-
ljen, ako bi se njemu zgodilo kaj
šalega. Zato se imajo kmetje le
svojemu županu zahvaliti, da so
še pri življenju.

S posredovanjem tega adjutan-
ta je bil Ivan Borštnik od fran-
coske vlade imenovan za mera
cerkljanskega. V tej službi je mo-
ral v nedeljo pred cerkvijsko ljud-
stvu čitati vse vladne ukaze in mu
jih tolmačiti. Napravil je tedaj na
stari cerkvenikovi hiši hodnik in
od tod oznanjal dekrete franco-
ske vlade. Pod hodnikom je stala
straža dvajsetih mož, ki ga je vo-
jaško pozdravila, kadar je prišel
in odšel. Tudi je imel oblast, lu-
di poročati in take, ki so se pre-
grešili zoper francoske naredbe
in postave, obsojiti in v 24 urah
ustreliti. Borštnik je ostal mer v
Cerkljah, dokler so bili Francozi
pri nas.

Težko si je napraviti jasno sode-
bo o razmerju Francozov do pre-
bivalstva, ki je bilo deloma pri-
jazno, deloma pa sovražno. Poro-

čila si v tej točki zelo nasprotu-
jejo.

Mnogi hvalijo Francoze, da so
bili prijazni, pravični ljudje, ki
so se obzirneje in pametneje ve-
dili, kakor naši cesarski vojaki.
Zahtevali so sicer od kmetov hi-
vila, pa vse dobro plačali. — Dru-
gi zelo tožijo nad njihovo nasil-
nostjo in krutostjo, češ, da so ro-
pali, kar jim je prišlo v pest, ce-
lo otroke morili, jetnike konjem
za rep privezovali itd. Tu je pač
razločevati med vojnim stanjem
in poznejšo dobo miru.

Za vojske in uporov l. 1809. je
bilo razmerje z obeh strani sovra-
žno. Prišlo je do nasilstev, ropov
in pobojev. Vendar je splošno
francoska vojska ohranila dobro
disciplino in pri vseh strogosti
vojnege prava njeni poveljniki
poudarjajo "ozire na humani-
teto".

Naravno je, da so bili Francozi
proti prebivalstvu v deželi skraj-
no previdni. Kadar so jedli v ka-
ki hiši, so postavili v kot gospo-
darja, gospodinjo, domačega si-
na ali hčeri, ki je morala od vsake
jedi najprej sama pokusiti. Prav
tako so ravnali, kadar so pili v
postilni. Bali so se namreč — za-
strupljenja.

Med ljudstvom kroži mnogo
zgledov francoske ošabnosti in
predrznosti. Omenil sem že, kako
se v Beli Krajini morali domači
prenašati čez reko vojake. V
kamniškem okraju pripovedujejo,
da je neke francoski oficir pri-
šel v hlev, pokazal na najlepše
tele in rekel: "Jezik tega teleta
mi pripravite za kosilo!" — Naj-
bolj pa je znana po Gorenjskem
neka druga epizoda: V kmetaki
hiši so se bili nastanili francoski
vojaki. Eden izmed njih se uleže
v zibel in ukaže, naj ga gospodar
ziblje. Hudomušni Gorenjec se ni
branil in hladnokrvno zibal pre-
vzetneža, zraven pa pel:

"Vsaka reč le en cajt trpi." Na-
enkrat krepko zaziblje, da se je
vojak zvrnil na tla. — Ne vem,
koliko je resnice na tej pripovedi,
ki jo je videti večkrat nasli-
kano na končnicah čebelnih pa-
njev, gotovo pa dobro izražajo mi-
ljenje ljudstva, ki se je ob raznih
nadlogah tolažilo s tem, da jih
bode kmalu konec.

Mnogo težav je napravljala raz-
lika jezika. Ljudstvo je težko u-
melo svoje nove goste s Franco-
skega. Treba jim je bilo uporabljati
tri razne geste, simbole in druga
nazorna sredstva, da so ljudstvu
dopovedali, kaj hočejo. Vendar je
prišlo do raznih smešnih konflik-
tov in pomet. Tudi takih spomi-
nov je še mnogo med ljudstvom
ohranjenih.

Naj jih nekaj tu navedem!

Na Dolenjski cesti je bila
leg mistično nameščena franco-
ska straža, da je nadzirala prihajajo-
če in odhajajoče. Neki sams-
dan je prišlo po cesti več Dole-
ncv, ki so nesli razna živila
Ljubljano na prodaj. "Qui-
(Kdo je?)", zaklicje straža
"Ej, mi smo mi, piščeta nesemo
odgovori eden za vse. — Pasa-
(Pojdite dalje!). Kmet je, ki
ga vojak kliče na korajžo, na-
pase — udarimo! Zato odgovi-
"Ej pa se nočemo, gremo na-
nazaj."

V Cerkljah sta bila pri ne-
kroječju nastanjena dva fran-
coska vojaka. Zahtevala sta z ga-
mi jedi in pijače, grozeč: "Če
— pa kakup (Te ubijeva)".
Jima je vesel postregel z ju-
pijačo rekoč: "Le jejta in ju-
jutri bo pa kaput, saj stra-
sta res reveža." Mislil je, da
meni "kaput" suknjo. Fran-
coski sta besede po svoje umela,
se pa spogledala in takoj ka-
meru pravit, češ, da čakajo en-
aki in da jih bodo jutri napo-
Mer je poklical krojača in po-
nil zmoto. Vsi so se na to od-
smejali. Francoza pa sta kroj-
potrepljala po rami rekoč: "pu-
put dal Napoleon."

Nekoč je prihajal v vas fran-
coski konjik in izpraševal je
"Wo sind kaiserlich?" Ljudje
niso razumeli, kaj hoče imeti,
neki starec mu odgovori: "Ti
doli za grabum so sami kajtarji."
Povedal je to glasno in poka-
proti dolenjemu koncu vasi, ki
so res sami "kajtarji" stano-
Francoz pa se ustraši, obrne
njo in oddirja.